

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

МАГИСТЪРСКИ ФАКУЛТЕТ

Департамент “Архитектура”

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторант: Петър Параскевов Петров

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

*на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“.*

Научно направление 5.7. „Архитектура“

Научен ръководител: проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

2019 г., София

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085

Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Докторската теза е обсъждана и предложена за защита за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия“ в ДП „Архитектура на сградите, конструкции, съоръжения и детайли“

Научно жури:

1. Проф. д-р арх. Георги Георгиев	– рецензия
2. Проф. д-р арх. Константин Бояджиев	– становище
3. Проф. д-р арх. Мария Шишманова	– рецензия
4. Проф. д-р арх. Антон Гугов	– становище
5. Доц. д-р арх. Росен Савов	– становище

Публичната защита на докторската теза ще се състои на ....., от .... часа в ..... на Нов български университет, бул. „Моневидео“ 21, гр. София пред Научно жури.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085

Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Съдържание

Увод	5
Глава 1. Теория на градоустройството за обновяване на градските пространства, последната четвърт на 20 в. – началото на 21 в.	7
Глава 2. Големите предизвикателства днес пред устройството на централните градски части	19
Глава 3. Ролята на сградите и градските пространства като фактор за повишаването на качеството на живот в градовете, икономическия растеж и привличането на интерес и инвестиции	28
3.1. Добри практики на градовете като центровете на знание, иновации, бизнес, управление и култура.....	28
3.2. Тенденции, свързани с разрастването на големите световни градове и развитието на имотните пазари.....	39
Заклучение.....	45
Научни приноси:.....	Error! Bookmark not defined.
Публикации и изяви	Error! Bookmark not defined.
Библиография.....	Error! Bookmark not defined.
Списък на илюстрациите	Error! Bookmark not defined.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Увод

Темата за реконструкцията и обновяването на градските пространства е актуална тема, съпътстваща развитието на градовете и по-малките населени места (Krier, 1980). Тя е предмет на изследвания и практически решения. В този непрекъснат и много динамичен процес от времето на индустриалната епоха насам има базисни принципи, които съхраняват и надграждат създадената среда (Alexander, 1965). Интерпретациите носят белега на своето време и комплексността на науката и практиката на градоустройството. През последните години тенденциите в развитието на българските градове представляват голямо предизвикателство пред всички отговорни за планирането – архитекти и градостроители, местни администрации и представители на бизнеса, законодатели в сферата.

Кои са тези тенденции? Преди всичко, развитие на няколко големи града в страната, особено столицата, застаряване на населението и обезлюдяване на градовете, деградация на градските центрове и на цели ценни градски структури и архитектура, влошено качество на живот, замърсяване на въздуха, нашествие на автомобилите в централните градски части, зони с потенциал да бъдат пешеходни, неоптимална комуникация, спорно, пораждащо много дискусии в обществото презастрояване на отделни зони, недобра проученост на основните визуални и пространствени връзки и много други.

Стъпвайки на трудовете на българските урбанисти (Столаров, 2014), (Станев Ст., 1973), засягащи проблемите на създаването, обновяването и реконструкцията на градските пространства, на чуждестранни автори, пишещи за състоянието и тенденциите на съвременните градове, на концепции и практически решения в

българската и чуждестранната практика, авторът определя целта на настоящия докторски труд така:

- *да очертае една актуална картина на развитието на централните градски части, включително и на вторичните градски центрове;*
- *да допринесе за реконструкцията и обновяването на градските пространства, стъпвайки на устойчивите и най-благоприятните за живота на хората тенденции и принципи.*

За постигането на тази цел, авторът си поставя следните няколко важни задачи:

1. Преглед на теорията на градоустройството за обновяването на градските пространства от последната четвърт на 20 в. – началото на 21 в.;
2. Анализ на някои от големите предизвикателства днес пред устройството на централните градски части и систематизиране на проблемите;
3. Анализ на ролята на сградите и градските пространства със значителна културна стойност като фактор за повишаване на качеството на живот в градовете, на икономическия растеж, на генерирането на активности и привличането на интерес от страна на гражданите и туристите;
4. Разглеждане и анализ на добри практики на световните и европейските градове като центрове на знание, иновации, технологии, бизнес, управление, култура и развитие на имотните пазари;
5. Очертаване на възможни модели за планиране в контекста на съвременното развитие.

Глава 1. Теория на градоустройството за обновяване на градските пространства, последната четвърт на 20 в. – началото на 21 в.

В тази глава се представят най-значимите трудове и практика от последната четвърт на 20 в. – началото на 21 в., очертаващи проблемите и бъдещото развитие на градските центрове в България, които са своеобразна отправна точка за анализите и приносите на настоящия докторски тезис (Станев Ст., 1973), (Аврамов, 1987), (Велев, 1979), (Съвременни градоустройствени постановки, 1996), (Тонев Л., 1976), (Столаров, 2014).

Общественият център се определя като място, „където човек изживява и чувства своята значимост като част от едно съзнателно и колективно действащо общество“, „където се създават най-добри възможности за контакти и (...) предлагане и получаване на услуги“, „където се развиват духът и желанието за прогрес“, „където (...) са съсредоточени икономическата, политическата и духовната власт“ (Станев Ст., 1973). Днес, в условията на бързото развитие на новите технологии, *медийните социални пространства* осъществяват почти напълно всяка от тези функции, но общественият градски център продължава да живее, развивайки се паралелно и във взаимодействие с новите реалности. Пешеходните, изпълнени с кафенета и ресторанти исторически градски улици са и свободни *wi fi* зони.

Като друга съществена характеристика на градския център българските автори определят неговата *динамичност* и *непрестанно развитие*, *присъщи на един „жив организъм“* (подчертаването е мое), следвайки теориите на Гедес и Джейкъбс (Станев Ст., 1973). Ускорената урбанизация и стихийно нарастване на градовете през 1960-те и началото на 1970-те години води до „редица функционални,

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

градоустройствени, социални, икономически, жилищни, транспортни, здравно-хигиенни и други затруднения“, които се отразяват на развитието на градските центрове:

- Трудности за планово изграждане и развитие на градовете и техните центрове;
- Значително нарастване на търговията, деловата, стопанската и финансовата дейност и услугите и невъзможност те да бъдат реализирани пространствено в центровете, поради ограничения териториален обхват;
- Нарастваща мобилност на населението на големите градове с личен и обществен транспорт, увеличаване на свободното време;
- Замърсяване на въздуха, високи нива на шума;
- Остаряване на сградния фонд и трудности, характерни за капитализма при неговото подменяне и обновяване;
- Бързо развитие на периферните градски части, предоставящи възможности за по-евтино изграждане на модерни жилищни комплекси, търговски центрове, открити и закрити площи за паркиране;
- Стихийно нарастване на броя на автомобилите и задръстване на градските центрове, затруднен достъп до центъра и недостатъчни възможности за паркиране“.

Тези предизвикателства от кр. на 1960-те – нач. на 1970-те остават валидни за градовете в България и днес. Пазарната икономика, към която страната се завърна след промените през 1989 г. след едно дълго прекъсване след Вт. Световна война, налага нови модели в областта на градското развитие. 21-ви век очертава една непредвидена преди повече от 40 години тенденция – превръщането на градовете в „част от световните вериги на стойността (...) част от глобално разпределение на труда“. Градовете принадлежат колкото на родните си страни, толкова и на глобалната мрежова цивилизация (Канна, 2016). И още – „Свързаността в 21-ви век има двойна мегатенденция: планетарна урбанизация. Градовете са инфраструктурите, които най-пълно ни определят. До 2030 повече от две трети от населението на

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

света ще живее в градовете. „Свързаността е начинът, по който подобряваме разпределението на хора и ресурси по света. Начинът, по който човечеството се превръща в повече от сумата от частите си.“ (Канна, 2016)

В условията на регулираната държавна икономика, проблемите за подмяната и обновяването на сградния фонд са изглеждали „лесно“ решими чрез „отчуждаване“ на сгради и терени и провеждане на цялостни „обновявания“, такива, каквито се извършват през 1950-те, 1960-те и 1970-те, например, в центровете на София (Ганчев, 1984), Видин, Плевен, Пловдив, Добрич, впрочем, доста скептично оценявани още при реализацията им с безвъзвратната загуба на историческа и културна идентичност (Аврамов, 1987).

Многобройните проектни решения, които се изработват в големите държавни проектантски организации са анализирани в редица трудове (Каменов, 1965), (Тонев Л., 1976), (Глухаров, 1978). Модерни решения се осъществяват при плановете на курортните комплекси (Станев, 1972).

Фигура 1 Един от конкурсните проекти за центъра на гр. Бургас. Фотоси Личен архив Ст. Станев

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

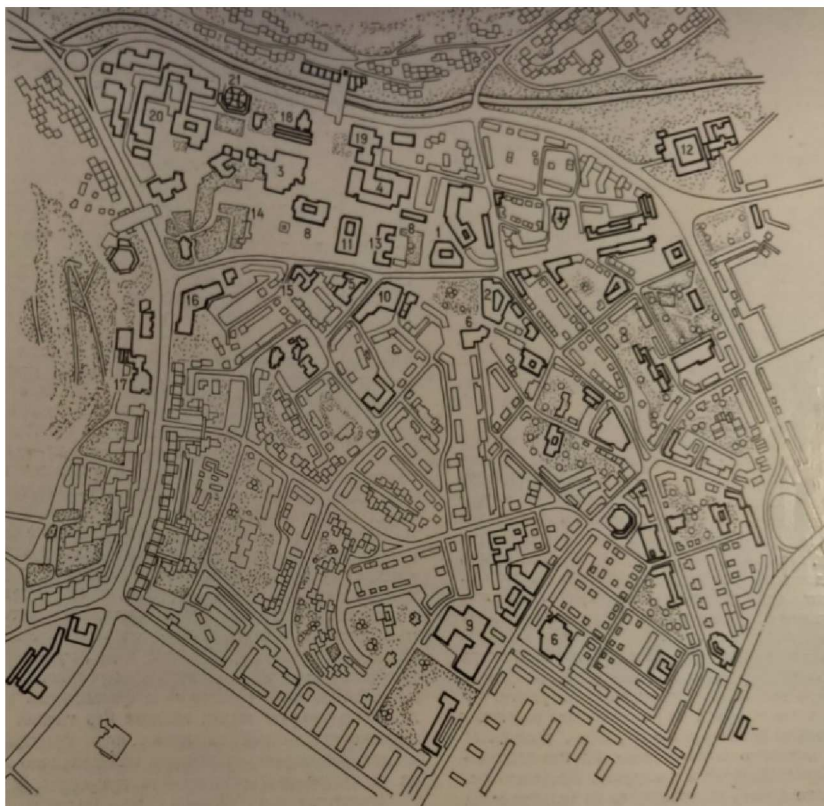

Фигура 2 Плевен. Централна градска част. План. Централната градска част е преосмислена радикално като са създадени просторни пешеходни пространства с водни площи, зеленина и градско обзавеждане. Фото: Личен архив Ст. Станев

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085

Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 3 Враца. Централна градска част. План. Дори в град със забележително наследство от 19 в., намесата е твърде драстична. Проектиран е малък квартал със запазени и пренесени обекти от 19 в. в непосредствена близост на центъра. Фото: Личен архив Ст. Станев

Днес развитието на градовете в България е пресирано от тенденции с твърде небалансиран характер, определяни преди всичко от пазара, от частни интереси, често влияещи твърде негативно по отношение на обществения интерес. Тук ролята на общините и общите устройствени планове е решаваща за контролиране на неблагоприятния

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

урбанистичен натиск и преодоляването на предвидимите негативни последици.

Градският център има изключително важна притегателна сила и остава най-богатото и значимо градско пространство. В изследванията от 1960-те – 1970-те години са формулирани базисни принципи за добри практики (Станев Ст., 1973):

- „... градският обществен център е най-важната и неотменна част на града – място за обмен на материални и духовни ценности, територия на управлението, културата, изкуството и забавленията“;
- „... единна полицентрична система – степенувана мрежа от вторични райони и микрорайонни обслужващи центрове, които комуникационно и функционално са интегрирани с главния обществен център“;
- „Изнасяне на промишлени и складови функции от градския център“;
- „Отричане на идеите за чистото функционално зонироване в градския център, което ограничава формите на социалния живот и стремеж за максимално смесване на функциите“;
- „... освобождаване от автомобилния и релсовия транспорт и обособяване на пешеходна зона“;
- „Оживление, атракции, социални контакти в центъра и запазване на функцията „живеене““;
- „Запазване на историческия характер на градския център, архитектурните и историческите паметници“;
- „Грижа за чистотата на градовете, чистотата на въздуха, контролиране на нивата на шума“.

Днес, българските градове отразяват глобалните тенденции (RETHINKING THE URBAN POLICY AGENDA, 2007). Предвижданията са, че през 2020 година 80% от европейците ще живеят в градовете – мегаградове на свързването, които имат БВП близо или повече от една трета от целия национален БВП (в София вече се отчита производство ок. 40% от БВП в цялата икономика, а БВП на човек, равен на средноевропейския) (в. Капитал, 2017),

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

предизвикателствата и тенденциите на развитие пред градските центрове включват всички по-горе изброени принципи на обновяване и реконструкция плюс внедряването на новите технологии за по-ефективното им осъществяване, опазване на околната среда.

През 2003 Европейският съвет на урбанистите (The European Council of Spatial Planners) изработва нова версия на Атинската харта ((ЕСТР), 2003). Тя е считана за манифест и ръководство за планирането на европейските градове през 21 век, с цел подобряване качеството на градския живот в Европа и подчертава високата отговорност на урбанистите. Резултат от тези политики са ориентираният към опазването на околната среда, идеи за урбанистично развитие и нарастване. Те имат за цел: да осигурят висок стандарт на сигурност и благополучие, опазване на природните ресурси и на културното наследство.

Smart urban growth (PARCOUR partners, 2018) има за цел ефективното и ефикасно използване на земята и инфраструктурата в противовес на неконтролираното урбанистично нарастване. Green planning (Campbell, 1996) описва важните стратегии за урбанистичната реконструкция на съществуващите градове, успешно прилагана в много градове на Европа. Integrated urban planning (Aalto University, 2013), (David Ponzini, 2016) е холистичен (цялостен, интегрален) подход, включващ икономическото развитие, социалната удовлетвореност, опазването на природата и културното наследство, взаимосвързано на йерархичните нива в пространственото планиране.

Съвременните теории за устойчиво урбанистично развитие включват принципи на ограничаване на неконтролираното урбанистично разрастване, опазване на природните ресурси, енергийна ефективност, осигуряване на жилища на достъпна цена, алтернативен транспорт (взаимоизползваеми коли, велосипеди, публичен транспорт), екологични строителни технологии (зелени покриви, използване на пасивната слънчева енергия, слънчева енергия за затопляне на водите, ветрови турбини) и публичното участие във вземането на решения (Anna Pawlikowska-Piechotka and Maciej Piechotka, 2013).

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Използването на новите технологии, подобряването на инфраструктурата, която осъществява свързаността на урбанизираните територии, преодоляването на социалните и урбанистичните неравенства, това са само част от днешните предизвикателства пред градоустройствените политики и в частност, в бъдещото развитие на градските центрове (UN, 2017).

В Новата програма за градовете New Urban Agenda HABITAT III'2016 е записано, че „културата и културното многообразие са източници на обогатяване на човечеството и допринасят значително за устойчивото развитие на градовете, населените места и гражданите, като им дава възможност да играят активна и уникална роля в инициативите за развитие...“. Така, освен цели като *повишаването на качеството на средата*, се поставят и такива като *съучастието на гражданите в процеса на планиране*. Програмата е широкообхватна, най-съществениите предвиждания за градовете и населените места могат да се резюмират така:

- „насърчаването на гражданското участие, което създава чувство за принадлежност и собственост у жителите, както и създаването на безопасни, приобщаващи, достъпни, екологични и качествени публични пространства...“;
- „.... активното действие като центрове и двигатели за балансирано, устойчиво и интегрирано развитие на всички териториални равнища“;
- „устойчиво използване на природното и културно наследство, както материално, така и нематериално чрез интегрирани градски и териториални политики и подходящи инвестиции на национално, поднационално и местно ниво. Насърчаване на културните инфраструктури и обекти, музеите, местните култури и езици, както и традиционните знания и изкуствата, като се подчертава ролята, която играят в рехабилитацията и съживяването на градските райони, както и в укрепването на социалното участие и упражняването на гражданството“.

New Urban Agenda HABITAT III'2016 поставя целите за справянето с бедността и глада във всичките им форми и измерения;

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

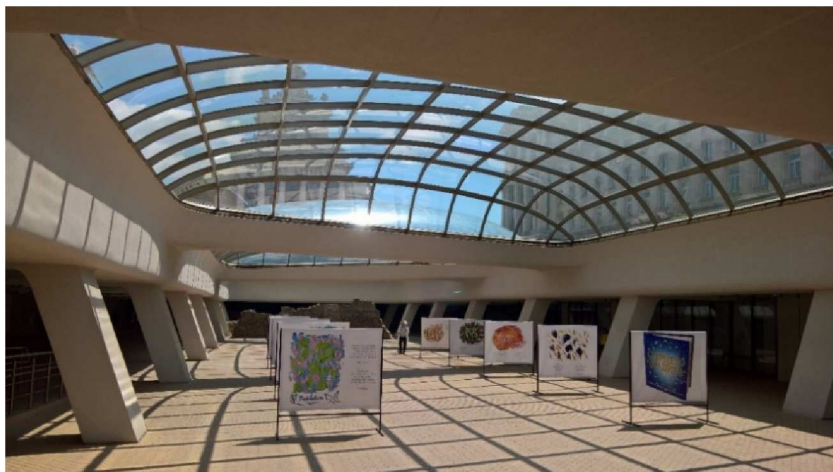
намаляване на неравенствата; насърчаване на устойчив, приобщаващ и устойчив икономически растеж; постигане на равенство между половете; подобряване на човешкото здраве и благополучие; насърчаване на устойчивостта; и опазване на околната среда. New Urban Agenda НАВИТАТ III'2016 потвърждава глобалния ангажимент за устойчиво градско развитие с участието на всички заинтересовани страни. и допринася за интегрираното прилагане и локализиране на Програмата за устойчиво развитие 2030 (UN, 2015).

Какви са тенденциите в началото на 21 век за централните градски части на българските градове. Те бяха засегнати главно от интегрираните планове за развитие от предходния планов период 2013-2020 г. Тези планове включват идеи за баланс на компонентите на развитието на централните градски части и публичните им пространства. Но социалните проблеми, справянето с бедността, валоризирането на изоставените и изостаналите градски територии остават далеч от решаване.

Още през 1950-те и 1960-те години монофункционалното зониране на административните центрове е преодоляно в резултат от реконструкциите (Булев, 1982), (Велев, 1979) с немного изключения като Ларгото в София, например, което продължава да е такова, въпреки и последната реконструкция през 2017 г.

Фигура 4 София, Ларгото. 1950-те години. Ил. (Институт за исторически изследвания при БАН, 2011)

Фигура 5 Ларгото след реконструкцията 2017 г. Фото: Петър Петров

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 6 София, бул. "Дондуков" - част от историческата част на София, която е изгубена с проектирането и изграждането на Ларгото. Ил. (Стара София, 2015)

Конкурсът за Вторичен градски център в София, м. Къро (Строителство Градът, 2009) е идея да се използват подходящи изоставени терени на добро комуникационно място и да се създадат нови „точки“ на активност в градската структура. Близко 10 години по-късно, може да се каже, че резултатите от този конкурс, показаха актуалните световни тенденции. "Този проект е урбанистична стратегия за развитие. Това не е архитектурен проект, а по-скоро архитектурата е използвана като средство за създаване на територия със специфичен ландшафт", заявявиха от печелившото студио "Доминик Перо архитекти".

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 7 Първопремираният проект на арх. Доминик Перо в конкурса за Вторичен градски център в София, м. Къро, 2009 г. Ил (Dominique Perrault Architecture, 2009)

Проектите се стремят да дадат отговори на въпроси, свързани с екологичната и проектната устойчивост и същевременно се занимават с основополагащите проблеми за връзката на тази територия с богатото ѝ функционално развитие с градския център и околните територии, както и вписването ѝ в съществуващата природна и урбанистична рамка. Резултатите от конкурса не бяха използвани.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Глава 2. Големите предизвикателства днес пред устройството на централните градски части

Концентрацията на населението в няколко големи града и обезлюдяването на цели райони на страната са най-голямото предизвикателство пред устройството на градовете днес. Тези процеси водят до увеличаване на населението на София с темпове, надхвърлящи двукратно темповете на нарастване на големи градове от същия ранг. Освен дисбалансираното урбанистично развитие на територията, София и градовете са изправени пред предизвикателства като *влошаване на качество на средата и качество на живот, деградация на градски пространства, загуба на идентичност, загуба на културни ценности, комуникационни затруднения, комерсиализация на градските пространства, задълбочаване на различията между западнали и елитни зони на града, презастрояване на най-привлекателните територии, унищожаване на ценни ландшафти и пр.* Амортизираната транспортна и техническа инфраструктура влошава качеството на средата и застрашава екологичното равновесие и компрометира стандарта на обитаване.

„Визия за София“ е предшествана от визиите от края на 1980-те-2000-те години (Глухаров, 1988), (Новият генерален план на София. Синтез на прогнозните проучвания за социално-икономическо и пространствено развитие на София, 2000), (Съвременни градоустройствени постановки, 1996), (Западното направление на Софийския център. Впечатления от проведения през 2001 г. конкурс, 2001), (Изменение на общ устройствен план - окончателен проект решение 960 на Министерски съвет, 2009) Екипът на „Визия за София“ все още не представя в действителност визия за бъдещо развитие. В

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

своя доклад, публикуван през януари, 2018 (Визия за София, 2018) се правят изводи и констатации с пожелателен характер:

- Темата за публичните пространства е по-детайлно анализирана за централните градски части и отсъстват почти всякакви разработки за останалите квартали в София. Не са изработени типология и детайлно картиране на различните видове публични пространства, което затруднява тяхното управление;
- Необходимо е да се изработи нормативен документ, указващ правила, относно дизайна и естетиката на градската среда;
- Съществува необходимост от събиране на емпирични бази данни за дейностите, които се извършват в градската среда и съставят обществения живот. Подобна информация е необходима за обективното анализиране;
- Необходимо е да се установи практиката за разработване планови/стратегически документи, базирани на емпирични проучвания и обективни данни, за да може да се достига до обосновани решения и предложения свързани с развитието на града;
- Необходимо е да се направи анализ на фрагментацията на градската среда в зависимост от физически бариери в нея и да се вземат мерки, свързани с най-„изолираните“ зони;
- Има нужда от изработване на нормативни актове и механизми, чрез които да се прилагат изискванията относно визуалните характеристики на сградите и влиянието им върху градската среда и хората;
- Налична е необходимост от отключване на вакантни жилища – за жилища под наем, за социални жилища, за други жилищни нужди;
- Старите промишлени зони и изоставените сгради притежават стратегически потенциал за развитие на други градски функции и облагородяване, базирано на добри европейски практики; техният потенциал изглежда още по-значим в контекста на актуалния голям икономически натиск

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

върху стойността на недвижимата собственост в Столична община;

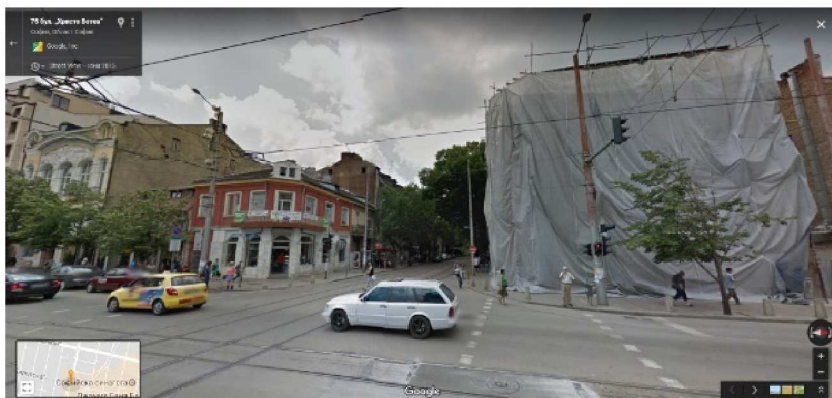
- *Политиката за осигуряване на достъпна градска среда би следвало да е една от приоритетните за общината; необходими са промени в нормативната уредба с цел подобряване на достъпността и равнопоставеността на населението;*
- *Необходимо е изграждане на ясен и по-разпознаваем образ на София на международно ниво;*
- *Желателно е да се проучат възможностите за интегриране на концепцията Smart city в мрежите на инженерната инфраструктура и начина на живот на гражданите с цел оптимизиране на ефикасността и потреблението;“*

Екипът, работещ по визията, има претенцията да прилага идеите на Ян Геел, „доайенът в областта на проектирането на публичното пространство“, който е консултирал такива световни урбанистични мегаструктури като Сао Паолу, Москва и Шанхай, Копенхаген, Ню Йорк и Сан Франциско.

Прочитът на книгата на Ян Геел „Градове за хората“ (Gehl, 2016) предизвиква някои въпроси:

- *Приложими ли са моделите на Геел за устройство на градовете и новите им територии, когато са създадени с анализ само на историческите центрове и разглеждането на благоприятния ефект на устройването на все по-големи части от тях като пешеходни зони?*
- *Не се ли превръщат центровете на историческите градове в атрактивно и оживено място, във „витрина“, главно поради туристическия поток, а не толкова поради съ-„участието“ на местните граждани*
- *При това ново функциониране на централните градски части, масовото придвижване с велосипед е по-възможно за страните с уреден градски транспорт, където хората от десетилетия са възпитавани към здравословно, икономично и етично придвижване (известни са примерите на висши чиновници от тези страни, които се придвижват с велосипед).*

Налагащият се извод е, че анализите на Геел се отнасят за „витрините“ на градовете, и то на богатите западни градове. „Неравенствата“, „несигурността“, „беднотата“ са част от историческия център на София и са част от голямото предизвикателство днес.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 8 Бул. "Христо Ботев" и бул. "Мария Луиза" са сред загубващите пространствените си качества и деградиращи исторически градски части, населявани все повече с хора от маргинални групи (Google Street, 2018)

Фигура 9 Незаконно застрояване на територията на Западен парк, София (Google Maps, 2018)

И още един въпрос, теоретичен, но със значение за практиката на модерното градско планиране повдига Геел – 1960-те краят на Модернизма ли са? Джейн Джейкъбс и левите движения на 1960-те години отричат ли Модернизма?

Идеите на Льо Корбюзие за функционалния град се възприемат като евангелие в левите архитектурни школи и отдели за градско планиране. Основаният от него CIAM (Congres International de Architecture Moderne, 1928-1959 г.), в който се събират водещи архитекти от епохата се опитват да обединят цялата дисциплина и предлагат едно решение на проблемите на всеки град (Атинската харта, 1933 г.) (Hollis, 2011).

Холис дава безпощадна оценка на влиянието, което Корбюзие оказва на градското планиране – „... Беше горчиво хапче и все още се опитваме да се отървем от вкуса му“ (Hollis, 2011).

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Протестите през 1960-те, чието знаме става Джейн Джейкъбс са срещу начина на прилагане на определени градоустройствени мерки и разрушаването на окупирани от маргинални групи деградирани исторически структури в центровете на градовете, и превърнали се в криминогенни зони. Джейкъбс преповтаря след Гедес възгледът, че градовете са като живи същества (Jacobs, 1961). В течение на времето, сгради, улици и квартали функционират като динамични организми, променящи се в отговор на начина, по който хората взаимодействат с тях.

Джейкъбс се застъпва за "mixed-use" градско развитие като има предвид модела на историческите градове в началото на Модерната епоха – т.е. интегрирането на различни типове сгради и функции, жилищни или търговски, стари или нови, пространства, бизнес, култура, както и хора от различни възрасти, оживление по различно време на деня, жизнени общности като визира модерните индустриални монофункционални градове или градски структури. Джейкъбс пледира за планиране "отдолу-нагоре", т.е. от общностите, а не от външни експерти, в което е заложен дълбокият смисъл, че планирането на града, трябва да се базира на дълбоко познаване на градската структура и логика и винаги със съучастието на хората, които живеят на това място, т.е. при съблюдаване на обществения интерес.

Това, което теорията на Джейкъбс не отчита е огромното нарастване на градовете, неминуемото разграничение на историческия център и новите части – предградия, голям град, метрополис, разпадането на традиционните общности, новите роли и фигури в процеса на съ-участие и планиране, осигуряването на разбиране и информираност у гражданите, високата етика на онези, които са призвани да взимат решения. **И в това се състои голямото предизвикателство – да се мисли за града като за една сложна структура с различни проблеми, сред които, историческият център е само един от тях.**

Модернизмът с неговата социална платформа – „жилище за всеки“, рационално решение на жилищната криза, жилището – „машина за живеене“ (MoMA Books. Le Corbusier., 2013) – лесно и

бързо строителство, индустриализация, осигуряване на минимален комфорт за живеене, не е поставено под въпрос. Нещо повече, от днешна гледна точка, можем да кажем, че естетическите и рационалните идеи на Модернизма продължават да са актуални, именно защото са свързани с технологичните иновации, хуманната среда, непрекъснатостта на природната среда.

За деградиралите градски части разрушаването е било драстична мярка и Джейкбс се обявява срещу него. Но това едва ли я прави флагман на антимодернизма в градоустройството, за какъвто я приема Геел. По-късно, а и до днес в София и в големите градове на Европа стои проблемът с изоставените рушащи се сгради, навестявани от маргинални групи, деградирането на цели части от градските центрове. Е ли това перманентен „край на Модернизма“? Очевидно, не. Модернизмът, освен естетическите си принципи и главният – простота/simplicity, е социален проект. Градоустройството като процес, дейност, идеология се стреми да е също социален проект (Nicola Spasoff, 2014) (Heynen, 1999).

Градовете са създавани в различно време. Историческите им центрове са се превърнали в елитарни пространства, придобили са висока културна стойност и обикновено са защитени от закона. Модернизмът се е „произнесъл“, че той няма място там още с плана Воазен на Льо Корбюзие за Париж (Corbusier, 1925). До края на 20-ти век, ортодоксалното планиране в Съединените щати и Европа започва да се съобразява с аргументите на Гедес, повторени и развити от Джейкбс (Fainstein, 2016). Нов акцент е поставен върху рехабилитацията на съществуващите сгради, опазването на историческото наследство, адаптивна повторна употреба на остарели структури, развитие на зоните със сгради със смесено предназначение и "24-часовия град", райони, където най-различни функции ще създадат дейности за всяка част на деня,

Това са нови по същество зони на градска активност и живот, принадлежащи на целия град и много по-малко на останалите да живеят там, в които:

1. Историческата градска среда се опазва;

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

2. Голяма част от сградния фонд е със сменено предназначение;
3. Въведени са предимно публични функции, свързани с административното управление, културата и рекреацията;

Големите нови проекти все по-често се изграждат на свободните или "изоставени промишлени" терени, изоставени железопътни гари, неосъвременени пристанищни съоръжения и изоставени фабрики тъй като това е най-изгоден начин за усвояване на терени в или в близост до централните градски части.

Теорията на Джейкъбс принадлежи на социалните движения на 1960-те и позоваването на нейната теория днес би било социално лицемерие. Центровете на Копенхаген или Мелбърн са витрини, в които се оглежда едно богато еднородно общество и неговите също така богати посетители – туристите, които изпълват улиците на централните градски части и дават характеристиката на оптимистичния живот, изпълнен със забавления и приятни социални контакти.

Всъщност, идеите на Джейкъбс да се запазят общностите в централните градски части не се осъществява. Точно „mix-use” доктрината постепенно изтласква голяма част от постоянно живеещите от скъпите централни градски части, където се настаняват главно публични функции, шумът, оживлението, високите разходи за поддръжка и живот, ограниченията за достъп с автомобил, превръщането на живота „като във витрина“, поради тълпите туристи.

В България несправянето с градската беднота и неравенствата продължава да се задълбочава. Затова книгата на Ян Геел, както и новите концепции за столицата, изработвани под негово влияние са и навременен тест, за да обговорим не само „витрините“ на градовете, а и това, което крием и никога не поставяме на витрината:

- *Обезлюдяващи се територии и градове.* Пропиляването на европейски пари без или с минимално влияние върху бъдещото развитие на тези територии.
- *Игнориране на съчастието на хората в процеса на планиране* (UN, 2015).

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

- *Разпадането на общностната загриженост.* Наблюдава все по-честата практиката, при която решаването на социални проблеми среща неразбирането и твърдия отпор на гражданите (отговорът "не в моя заден двор" ("NIMBYism" (Kinder, 2017))).

Глава 3. Ролята на сградите и градските пространства като фактор за повишаването на качеството на живот в градовете, икономическия растеж и привличането на интерес и инвестиции

3.1. Добри практики на градовете като центрове на знание, иновации, бизнес, управление и култура

Уличните пространства в историческите центрове на градовете са предмет на особен интерес през 1960-1970-те години. При тяхното устройство се открояват няколко важни принципа: (а) запазване на историческата субстанция; (б) приспособяване към нови функции и рязко увеличаване на дела на публичните функции, на тези на административното обслужване за сметка на жилищните при запазване на най-ценните архитектурни и урбанистични качества; (в) превръщането им в пешеходни зони и освобождаването им от автомобилното движение и в голяма степен или напълно от градския обществен транспорт; (г) увеличаване на дела на функциите на забавлението и търговията; (д) превръщането им в тотални зони на културата; (е) стремеж за създаване на непрекъснати публични пространства на нивото на терена, където хората имат възможност истински да бъдат впечатлени от исторически създадената градска среда (Станев Ст., 1973).

Градските центрове на градовете в България с традиционна улична мрежа също са реконструирани в периода 1970-1980-те. Всички големи, средни и малки градове, много села получават техните пешеходни зони. Но както беше казано, много от тях загубиха автентичната си структура, градоустройствените решения се основаваха на разрушението.

Тенденциите, набелязани в края на 20-ти и в началото на 21 век, преди всичко са повлияни от теорията за устойчивото развитие,

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

опазването на природната среда и културните ценности. Едно изследване на Лоренс А. Банерман (Urban Dynamics, Public Opinion & Parking, 2009) представя тенденциите в началото на 21 век в няколко града – Барселона, Торино, Маастрихт и някои други с един съществен въпрос, какви са приоритетите на обществото, свързани с публичните пространства, за да бъдат по-желано място или да бъдат запазени такива, каквито са.

Банерман отбелязва характерното за 1990-те в Европа: (а) обновяване на градската среда; (б) регенериране на градските квартали; (в) градска преквалификация или смяна на предназначението на градски пространства и структури; (г) създаване на схеми за социална и икономическа програма за подобряване на качеството на централната градска зона.

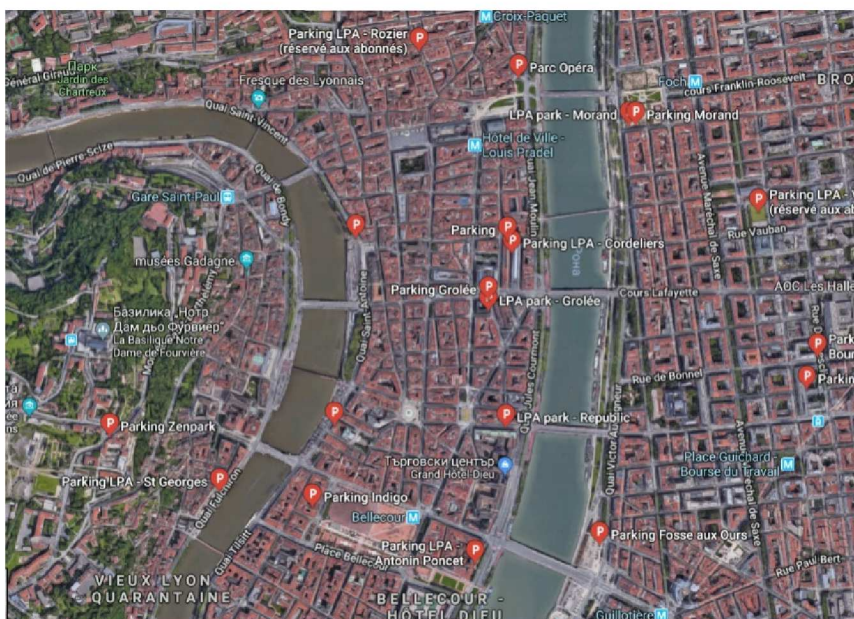
Примерът на Барселона показва, че градът използва подготовката за Олимпийските игри през 1980-те и 1990-те и предприема урбанистични трансформации, които засилват комерсиалните и икономическите активности в центъра. В периода 2003-2007 г. пешеходните зони се разширяват, с над 70% намаляват паркираните на улиците коли, 42% от паркирането става платено или контролирано.

Обновяването на градската среда в Лион започва през 1990-те години и носи идеите на постмодернизма (Jencks, 1977). Основните цели са: (а) да се превърне града в международен център; (б) да се развият третичните дейности; (в) да се въведат нови търговски политики; (г) да се подобрят екологичните показатели; (д) да се развият публичните пространства; (е) да се подобри осветлението; (ж) да се осигурят водни площи; (з) да се осигури повече зеленина; (и) да се реши паркирането в централните райони.

Преструктурирането включва разкриването на нови търговски дейности, нови 4200 подземни паркоместа, ревитализирането на обществения транспорт, нови автобусни и трамвайни линии, подобряване на линиите на метрото, паркиране под площадите във вътрешния град. В резултат, Лион е определен от ЮНЕСКО за обект на световното наследство.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 10 Лион. Обновяване на градската централна част – нови пешеходни зони, паркиране под площадите. След 1995 г. са осигурени нови 3000 паркоместа и 1000 са били премахнати от улиците. (Google Maps, 2018)

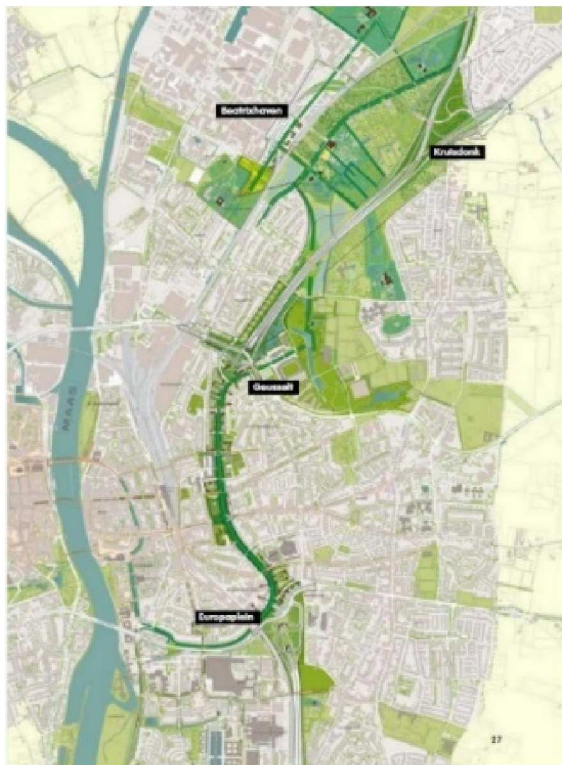
Съвременните градоустройствени решения обхващат възможно по-големи части от градската тъкан със стремеж да се решат важните предизвикателства в комплексното функциониране. Във фокуса на интерес попадат зони на изоставени промишлени предприятия, деградирали градски зони, зони с лошо урбанистично качество, поради разкъсването им от транспортната структура, вторични градски центрове.

В Маастрихт след конкурс през 2009 г. е възложен плана за тунел, който да изведе транзитното движение от града. Строителството започва през 2010 г. – това е първият двуетажен тунел в Европа. Открит е през 2016 г. Проектът съдържа и развитието на недвижимите имоти в

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

непосредствена близост – развитието на нови жилищни територии и зелени зони. Пълната му реализация е предвидена за 2026.

Фигура 11 Маастрихт. Проектът за тунела ("De Geusselt") и развитието на недвижимите имоти в непосредствена близост. Ил. (Maastricht, 2017)

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 13 Маастрихт. Отделяне на пешеходната зона със смарт устройства, които позволяват преминаването на превозни средства на публичния транспорт и зареждане. Фото: Личен архив

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 14 Хамбург днес и след 20 години - град без коли. Ил. (Hamburg, 2011)

На 17-ия конгрес на Европейската асоциация за паркиране‘2015 се изтъква, че паркирането е само един от компонентите за ефективен *достъп*. По-важните посланията за бъдещето от този форум са: а) „подобряване на сътрудничеството на местните градски власти и индустрията за паркиране; (...) б) комплексен подход към уличното и извънуличното паркиране; в) цифровизация с отворени стандарти“ (17th EPA Congress and PARKEN. International congress and trade exhibition on planning, construction and operation of on- and off-street parking, Berlin, 23-25 September, 2015. Analysis 2015.)

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 15 Пешеходна зона Маастрихт – предоставя възможности за магазини, кафенета в жилищни сгради, разходки или просто шляене. Фото: Личен архив;

Социалните, икономическите и политическите аспекти (Meir Rinde, 2017) на урбанистичния център на Маастрихт са във фокуса на интерес на всички, въвлечени в планирането на града. *Политическите аспекти* се гарантират от: (а) инструментите за планиране; (б) финансовата осигуреност; (в) комуникацията и (г) процеса на мониторинг, а *социалните аспекти* на „качеството на живот“ се определят от: (а) организирането на събития, създаването на типични места – уреждането на музеи, наличието на улични артисти; (б) създаването на привлекателни места; (в) възможности за разходки или просто шляене; (г) детски забавления.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 16 Маастрихт. Музей и оживено посещаемо място – книжарница в религиозна сграда, културна ценност. Фотоси: Личен архив

Аспектите на околната среда (Meir Rinde, 2017) (Nordhaus, 2005) (Glaeser, 2013) включват: (а) качеството на въздуха и хигиената; (б) качеството на урбанистичната структура и чистотата; (в) шумовото замърсяване; (г) свободата и удоволствието от движението (съпроводено и от използването на публичния и частния транспорт, пешеходното движение и велопродвижването).

Икономически аспекти на качеството на живот включват: (а) ревитализация на физичните и пространствените активи (качество, достъпност, ефикасност, които да се повишават като конкурентност и стойност) ; (б) туризъм (магазини, култура, забавления, типични места); (в) забавления и свободното време; (г) работа (бизнес, услуги, търговия, забавления).

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Типичен пример за повишаване на икономическите аспекти на качеството на живот са примери като построяването на Галерия Гугенхайм в Билбао, Елбфилхармонията в Хамбург, операта в Осло, Норвегия. Тези обекти се превръщат в новия център на социалния, културния и ежедневиен живот на тези градове.

Фигура 17 Музей Гугенхайм, Билбао, Баския, Испания. Фото: Личен архив.

За градовете в България, в резултат от интегрираните планове за градско развитие, планирането се осъществява главно в посока смяна на настилките на някои градски пространства, а освобождаването на градските централни улици от автомобилния трафик и паркирането, регенериране на стари градски части, както и за създаване на социални урбанистични проекти остават далеч от политиките на развитие на градовете. Липсата на финансов ресурс, както и липсата на обществен консенсус, ограничава градското планиране с трайни и дългосрочни тенденции и свежда градското планиране до формално обвързване в т.н. интегрирани решения, а в действителност само козметични намеси. Такива са решенията в София за улица „Граф Игнатиев“, „Орлов мост“ или площад „Ал. Невски“, одобрени от градската управа и финансирани по европейски програми.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 18 Проект за бул. "Евл. Георгиев" на екип с ръководител арх. Ст. Добрев (арх. Ст. Добрев, 2015)

Фигура 19 Проект за зона "Граф Игнатиев". Авторски екип "АДА". Площад „Гарибалди“ (А.Д.А, 2018)

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 20 Конкурсен проект за центъра на гр. Пловдив. 1-во място. FORA - Fagulha, Oliveira, Ruivo Arquitectos, Португалия. 2014 Ил. (FORA, 2014)

3.2. Тенденции, свързани с разрастването на големите световни градове и развитието на имотните пазари

В докторската теза са представени няколко мегапроекти в Европа, Азия и Америка, които са в процес на изграждане в последните години (2017-2019) и бележат *тенденции, свързани с развитието на имотните пазари*. Търсенията в урбанистичното планиране, както и проблемите са глобални, а архитектурните бюра работят с офиси по цял свят. В този смисъл е невъзможно да се определят рамки като „европейски“ или проблеми на градове с определен брой население или профил.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

От една страна, глобалната икономика, търсенето на високо качество на живот, прилагането на най-високите технологии и опазването на планетата диктуват високата конкурентност в изграждането на градовете, от друга, творческите екипи работят в контекста на местните култури, съхранявайки идентичността на мястото.

Проектират се комплекси като вторични градски центрове или в непосредствено съседство с градските центрове, небостъргачи и нови жилищни кули. Реализират се планове за промяна и допълване на силуета на градовете.

Изоставените и деградиралите градски части са много ценен потенциал за нови развития. Създаването на жилищни зони с достъпни за средната класа жилища е сред най-важните жилищни политики на градовете. С проекта на Заха Хадид, например, изоставената индустриална зона на Белград се превръща в следващия културен център на града. Приземният етаж е изцяло публично пространство. Комплексът от 94 000 м² включва жилищни, търговски и офис площи, голям конгресен център, петзвезден хотел. Публичните и частните, закритите и откритите пространства се преливат плавно едно в друго.

Фигура 21 Обновяване на историческия център на Белград. Заха Хадид архитектури.
Ил.: (Karissa Rosenfield, , 2013)

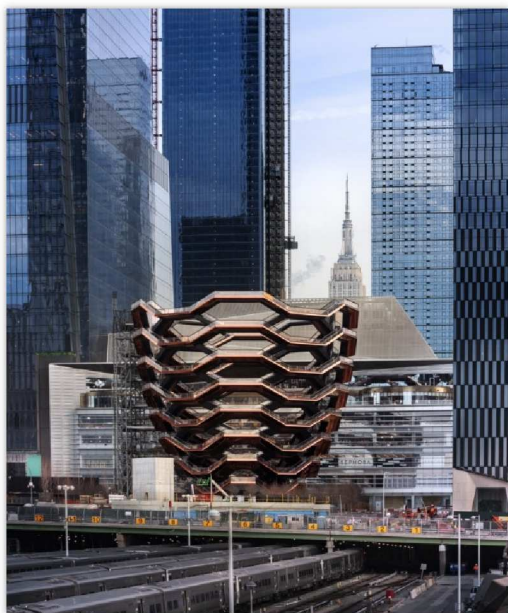
Заха Хадид архитектури са автори и на проекта за реконструкция със смесено предназначение на остров Vauxhall Cross, в съседство с едноименната гара в Лондон. Новият обществен площад съдържа две кули, свързани с подиум на нивото на улицата, предлагащи разнообразни функции, включително хотел, офиси, жилища, търговски обекти и обществени удобства в непосредствена близост до оживения железопътен, метро и автобусен възел.

Трансформацията на Хадсън Ярдс, западната част на Манхатън от „мъртво авеню“ до най-перспективен квартал е най-голямата частна инвестиция в реконструкция на Съединените щати и обхваща застроена площ от над 56 000 m² жилищни кули, офиси, площади, градини, търговски центрове и ресторанти, проектирани от някои от най-емблематичните архитекти в света (BIG, студио с офиси в Копенхаген и Ню Йорк; KPF, студио с офиси в Лондон, Берлин, Токио, Сингапур;

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Skidmore, Owings & Merrill и др.). „Хъдсън Ярдс е кулминацията на десетилетия опит в проектирането на градски центрове във водещите градове в света, включително Лондон, Токио и Шанхай“, казва президентът на KPF James von Klemperer. "Този голям проект дава нов тласък на една критична част от Ню Йорк и потвърждава лидерството на града в далновидния урбанизъм". Именно, поради тази далновидност, тенденциите в днешното планиране на градските центрове не би могло да се ограничи само в европейските граници.

Фигура 22 Хъдсън Ярдс, Ню Йорк Сити (Dima Stouhi,, 2019)

По подобен начин може да се оцени и проекта на бул. „Цар Борис III“ в София, който дава нова перспектива на изоставени територии, прилежащи на централната градска част.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Фигура 23 "Sofia Square" 4 високи сгради с лагуна (Garanti Koza, 2017)

Проектът на MVRDV „SEOULLO Skygarden“ за Сеул вкарва природата в града. Магистрала от 1970 г. се превръща в уникален публичен парк в сърцето на огромния град с разнообразно количество растителни видове. Проектът Market Hall, Ротердам (MVRDV, 2018) на холандското бюро може да бъде посочен като пример за изключителната роля на отделните обекти за предефиниране на градското пространство с цел повишаване на неговата привлекателност и подобряване на екологичните показатели. Това е една устойчива структура с разнообразно съчетание от хранене, отдих, живеење и паркиране, напълно интегрирани, за да се подобрят синергичните възможности на различните функции.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 24 Markthal Rotterdam / MVRDV (MVRDV, 2018)

Един впечатляващ конкурс за австралийската столица Мелбърн, завършил в края на юли, 2018 г., отново потвърждава тенденциите, които бяха очертани до тук, и най-главната, *използването на потенциала на градската територия за създаване на цялостни урбанистични решения със смесени функции, използване на най-съвременните технологии и създаването на уникални, истински произведения на изкуството, спиращи дъха пространствени композиции, които са абсолютно предизвикателство пред архитектурното и конструктивното изкуство – създаване на новите забележителности, новите ориентири в градските пейзажи и силуети.* Освен това, това са новите градски обиталища, в които е съсредоточено всичко – природа от цял свят, технологии от цял свят, кухня и традиции от цял свят и целият постигането на стремежа за *животът като забавление.*

В тезиса са представени проектите „Green Spine“ на UNStudio и Cox Architecture за реконструкция на Southbank Precinct в Мелбърн,

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085

Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

проекта “Urban Forest” на MAD, “New Canon” на бул. „България“, София на BD Arch, „NV Tower“ на “A&A Архитекти”, резултатите от Биеналето на архитектурата във Венеция’2018 и др.

Всички тези проекти илюстрират съчетаването на а) разрастването на градовете и развитието на имотните пазари с б) използването на най-съвременните технологии и създаването на истински произведения на изкуството – новите забележителности, новите ориентири в градските пейзажи и силуети и в) урбанистичната етика, свързана с качеството на живот на хората

Заклучение

Настоящото изследване на градските пространства, тяхното обновяване и реконструкция е направено на фона на пространен преглед на българската и чуждестранната литература и практика. Разгледани са най-актуални примери, някои в процес на осъществяване с идеята да се обхванат процесите на архитектурното и градоустройственото мислене в днес.

Съхраняването на населените места и най-живата и динамична част от тях – градските центрове и пешеходни зони и пространства е особено важен момент в запазването на важните опорни центрове в полицентричната урбанистична мрежа на страната и на връзките между тях. В последните години, когато предизвикателствата пред градското планиране са огромни, проблемите за повишаването на качеството на градската среда, запазването на идентичността на градските пространства и градовете, въвеждането на високите технологии и повишаването на качеството на живот са сред най-важните, наред със съхраняването на най-плодородните и ценни земи за селскостопанска дейност и изхранване на населението; съхраняването на характерните културни ландшафти като се включат важните свързващи направления на транспортната инфраструктура, елементи на европейската комуникационно-транспортна мрежа.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

В заключение, считам, че е възможно да се формулират 5 принципа на днешното градско планиране. Това, безспорно, е една съзнателна реплика на модерната доктрина на Лео Корбюзие, но също така и опит да се формулират кратко и точно съждения, които имат важно и водещо значение. Имайки предвид многобройните аспекти на урбанистичното планиране и съвременната динамично изменяща се епоха на дигиталните технологии, подобен опит би могъл да се оприличи на една снимка с мобилно устройство в днешното градско пространство.

Принцип 1 на днешното градско планиране – изява на благородството и хуманизма в градската среда. Именно благородството и чувството за човечност ще позволят на архитектурата и градското планиране да изявят тяхната щедрост и богатство, а за хората да бъде постигната хуманна и достойна естетична среда.

Това е принцип с особено значение за средата, която е станала твърде двулична и твърде разделена, в която виждаме „витрините“ на градовете и крием онова, което не е за витрината - обезлюдяващи се градове и пространства; западащи и криминализиращи се градски пространства; игнориране на съучастието на хората в процеса на планиране; заглушаване на публичния интерес от частния в една нездрава среда на градско планиране; разпадане на общностната загриженост за средата.

В пряка връзка с хуманната и благородна среда бяха и темите на Венецианското биенале 2018г. : социалните жилища; толерантността към различието и ролята на мобилните устройства и приложения за свързване и общуване между хората в градските пространства; стените, които създават сегрегация, ролята на религиозните пространства през 21-ви век и на идеите за общност на Европейския съюз.

***Принцип 2** е особено силно обговарян в последно време и е стоял във фокуса на внимание в професионалните среди у нас още през последната четвърт на 20 в. (Станев Ст., 1973). Илюстрации могат да се видят в стотици градове на Европа и света, а именно освобождаване от лични автомобили на улиците и пространствата на централните градски части; създаване на ефективна система от пешеходни пространства, обществен транспорт и вело достъпна мрежа. Личният и градският транспорт се ограничава или скрива под земята. Изграждат се подземни и надземни паркинги по периферията за същинския градски център.*

Централните части се предоставят все повече на пешеходците, проектира се все по-голяма достъпност за тях; изграждат се тактилни настилки, понижени тротоари или изцяло равни улици с разлика в материалите, маркиращи различни потоци от движението; изграждане на специални трасета за колоездачите и транспорта.

***Принцип 3. Връзката на градската среда с околното природно пространство, въвеждане на природата в градската среда – зелен град, зелена архитектура** е третият принцип на градското планиране днес, прокламиран още в началото на 20 в. от Патрик Гедес (Geddes, 1915), Това безспорно, е фундаментален принцип за градското планиране, днешните му развития се изразяват в създаване и грижа за зелени зони, зелени „коридори“, озеленяване на фасади и покриви, с нарастване на технологиите и възможностите за поддръжка – навлизане на зелената във вътрешността на публичните пространства и сградите.*

Тук могат да бъдат включени всички аспекти, отнасящи се до опазването на планетата и включват: (а) качеството на въздуха и хигиената; (б) качеството на урбанистичната структура и чистотата; (в) шумовото замърсяване; (г) свободата и удоволствието от движението (съпроводено и от използването на публичния и частния транспорт, пешеходното движение и велопродвижването).

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Принцип 4. Съблюдаване на икономически аспекти на качеството на живот в градовете, които включват: (а) ревитализацията на физичните и пространствените активи (качество, достъпност, ефикасност); (б) туризъм (търговия, култура, забавления, типични места); (в) забавления и свободното време и (г) работа (бизнес, услуги, търговия, забавления). Във всички така изброени икономически аспекти присъства **опазването и експонирането на културното наследство и историческите слоеве на градовете..** Културно наследство и възможността да се проследи развитието и наслояването на градската тъкан назад във времето създават живия, многопластов и привлекателен град. **Централните градски части са място на историческа свързаност за гостите и жителите на града.**

Постоянните потоци от туристи, все по-строгите изисквания за поддръжка, реконструкция и обновяване, повишаването на цената на недвижимите имоти, оскъпяването на живота, шумовото замърсяване, липсата на места за паркиране довежда до напускането на жилищата от постоянно живеещите.

Принцип 5. Петият принцип на днешното градско планиране, отново свързан тясно с повишаването на икономическите аспекти на качеството на живот в градовете е **изграждането на уникални обекти и градски пространства със собствена икономика и уникална архитектура.** Такива примери са Галерия Гугенхайм в Билбао, Елбфилхармонията в Хамбург, Операта в Осло – места, които се превръщат в новия център на социалния, културния и ежедневиия живот на хората от тези градове, и за посетители от цял свят.

Това са тенденциите, **свързани с разрастването и на големите световни градове, на вторичните градски центрове и развитието на имотните пазари.** Неслучайно в София толкова усилено се заговори, а са и в ход на осъществяване няколко проекта за небостъргачи и нови жилищни кули. Реализират се постепенно десетки планове за промяна и допълване на силуета на градовете.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Колкото и да бъде относителен един такъв подбор, вярвам, че в него са включени някои от най-важните и устойчиви параметри на градското планиране днес, които го правят един хуманен и с грижа за хората акт.

Сравнителна таблица на развитието във времето на основните принципи за градско планиране.

1973 Ст. Станев и колектив Перспективи на градските центрове в България	2014 П. Столаров Сгради и обществени пространства	2018 Някои основни изводи на доклада „Визия за София“ (Визия за София, 2018)	2018 П. Петров. Основни принципи за градско развитие. РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА
- На основата на икономическо и пространствено териториално проучване на обособени икономически райони и селищни агломерации се търсят възможности за оптимално функционално и териториално развитие на градовете; - Създаване на единна полицентрична система – степенувана мрежа от вторични райони и микрорайони	Функционална структура на обществените пространства: връзка със съществуващите функционални акценти; функциите „обитаване“ и „отдох“ неразделна част от функционалната характеристика на обществените пространства в главния градски център; внимание към планираните и съществуващите структурни и	- Темата за публичните пространства е по-детайлно анализирана за централните градски части и отсъстват почти всякакви разработки за останалите квартали в София; - Съществува необходимост от събиране на емпирични бази данни за дейностите, които се извършват в градската среда и съставят обществения	Внимателно изследване на функционалното развитие на градовете – баланс в мултифункционалността (в публичните, с широк достъп пространства на културните центрове, административните и бизнес центрове, в зоните за развитие на новите и технологиите на бъдещето, в зоната на смесените функционални зони (допускащи и производство с нулеви замърсяващи емисии), в жилищните зони при тяхното многообразие – квартална

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

обслужващи центрове, които комуникационно и функционално са интегрирани с главния обществен център; • Изнасяне на промишлени и складови функции от градския център; • Отричане на идеите за чисто функционално зонирание в градския център, което ограничаваша формата на социалния живот и стремеж за максимално смесване на функциите; • Оживяване, атракции, социални контакти в центъра и запазване на функцията „живее“	функционални акценти и взаимодействието им с обществените пространства	живот с цел обективното анализиране; • Необходимо е да се установи практиката за разработване планови/стратегически документи, базирани на емпирични проучвания и обективни данни, за да може да се достига до обосновани решения и предложения свързани с развитието на града; • Необходимо е да се направи анализ на фрагментацията на градската среда в зависимост от физически бариери в нея и да се вземат мерки, свързани с най-„изолираните“ зони; • Желателно е да се проучат възможностите	структура, изграждане, контролиран централни зони. комплексно комплекс с достъп,

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085

Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

- Утвърждаване на схващането, че градският обществен център е най-важната и неотменна част на града – място за обмен на материални и духовни ценности, на територията на управлението, културата, изкуството и забавлението; - Запазване на историческия характер на градския център, архитектурните	- Контекстуален подход при формирането на обществените пространства – „в обратната архитектурна практика авторите не се стремят да заменят „старо“ с „ново“, (...) Това значи (...) да бъде открита и развивана поезията на мястото, да се търси идентичността с града“. - Ролята на историческия грундрис за формирането на	за интегриране на концепцията Smart city в мрежите на инженерната инфраструктура и начина на живот на гражданите с цел оптимизиране на ефикасността и потреблението; Изграждане на ясен и по-разпознаваем образ на София на международно ниво;	Опазването и експонирането на културното наследство и историческите слове на градовете. Централните градски части са място на историческа свързаност за гостите и жителите на града;

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. Пеню Столаров

историческите паметници;	обществените пространства – определящи образи елементи; връзки със зелената система; структурни акценти извън ЦГЧ и влиянието им върху линеарните структури на ОП (обществените пространства); взаимоддействие със структурните и функционални акценти.		Усъвършенстване на комуникационната система, създаване на сигурна и свързана ефективна система от пешеходни пространства и вело достъпна мрежа – освобождаване от лични автомобили на улиците и пространства на централните градски части;
Преустройство на транспортната система – освобождаване от автомобилния и редовия транспорт и обособяване на пешеходна зона;	Комуникационно-транспортната структура е обвързана с обществените пространства на градския център чрез радиусите на пешеходна достъпност с център спирките на обществения транспорт; осигуряване на възможност за паркиране		

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Грижа за чистотата на градовете, чистотата на въздуха, контролиране на нивата на шума.	на личните превозни средства;		- Връзката на градската среда с околното природно пространство. Зелен град, зелена архитектура; енвайръменталистки икономически стимули – електрически автомобили, рециклиране, местни ограничения за използването на земята, дебат за глобалното затопляне. ефективно намаляване на пределните разходи за вредни за околната среда дейности; - Изграждането на уникални обекти и градски пространства със собствена икономика и уникална архитектура, истински произведения на изкуството, спиращи дъха пространствени композиции, които са
Естетически пространствени характеристики на обществените пространства с акцент върху линейарните структури – композиции;		Старите промишлени зони и изоставените сгради притежават стратегически потенциал за развитие на други градски функции и	

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

	сътношения между съществуващи и новозградени обекти; съотношение между зтворени и отворени партърни пространства; ролята на пасаж; озеленяване и водни площи; цветови решения, осветление, реклами, пластични елементи в обществените пространства..	облагородаване, базирано на добри европейски практики; техният потенциал изглежда още по-значим в контекста на актуалния голям икономически натиск върху стойността на недвижимата собственост в Столична община;	абсолютно предизвикателство пред архитектурното и конструктивното изкуство – създаване на новите забележителности, новите ориентирни в градските пейзажи и силуети, свързани с разрастването и на големите световни градове и развитието на имотните пазари. Това са новите градски обиталища, в които е съсредоточено всичко – глобална икономика, природа от цял свят, технологии от цял свят, кухня и традиции от цял свят и е постигнат стремежът животът като забавление. Реинтерпретация на модернизкия подход за развитие на сградните структури във височина, за сметка на опазването на ценни природни територии, енергоефективност,

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

		съкращаване на транспортни разходи, екологичен транспорт в рамките на урбанистичните образувания и др. Изявата на благородството и хуманизма в градската среда; градските пространства – пространства за всички; продължаване на неравенствата, бедността и сегрегацията;	Необходимо е да се изработи нормативен документ, указващ правила относно дизайна и естетиката на градската среда; - Политиката за осигуряване на достъпна градска среда - една от приоритетните за общината; - Нужда от изработване на нормативни актове и механизми, чрез които да се прилагат изискванията относно визуалните характеристики на

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СТРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

		сградите и влиянието им върху градската среда и хората;	
		• Необходимост от вакантни жилища –за под наем, за социални и др. нужди;	

Легенда:

1. Благородство и хуманизъм в градската среда.
2. Функционално развитие.
3. Усъвършенстване на комуникационната система.
4. Зелен град, зелена архитектура; енвайръменталистски аспекти.
5. Опазване и експониране на културното наследство.
6. Изграждане на уникални обекти и градски пространства.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Научни приноси

1. По отношение на принципите на формиране на градските пространства:
  - 1.1. Актуализиране на проучванията на градските пространства в съвременен контекст.
  - 1.2. Съвременни интерпретации и доразвиване на съществуващите тези.
  - 1.3. Въвеждане в научно и научно-практическо обращение на идеите за оптимално градското пространствено планиране за постигане на устойчиви и с високо качество на живот градски пространствени структури.
2. Практическо приложение на теоретическите и исторически проучвания за устойчивото развитие:
  - 2.1. Принос към новите подходи към предизвикателствата пред градското планиране и по-специално пред реконструкцията и обновяването на градските пространства.
  - 2.2. Принос към процесите на планиране и управление на градската среда за опазване на ценните и с потенциал градски структури, за инвестирането в ново качество и за постигането на една икономически целесъобразна, екологична и с високи качества на живот културна среда.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Списък на илюстрациите

Фигура 1 Един от конкурсните проекти за центъра на гр. Бургас. Фотоси Личен архив Ст. Станев	9
Фигура 2 Плевен. Централна градска част. План. Централната градска част е преосмислена радикално като са създадени просторни пешеходни пространства с водни площи, зеленина и градско обзавеждане. Фото: Личен архив Ст. Станев	10
Фигура 3 Враца. Централна градска част. План. Дори в град със забележително наследство от 19 в., намесата е твърде драстична. Проектиран е малък квартал със запазени и пренесени обекти от 19 в. в непосредствена близост на центъра. Фото: Личен архив Ст. Станев	11
Фигура 4 София, Ларгото. 1950-те години. Ил. (Институт за исторически изследвания при БАН, 2011).....	16
Фигура 5 Ларгото след реконструкцията 2017 г. Фото: Петър Петров	16
Фигура 6 София, бул. "Дондуков" - част от историческата част на София, която е изгубена с проектирането и изграждането на Ларгото. Ил. (Стара София, 2015).....	17
Фигура 7 Първопремиерият проект на арх. Доминик Перо в конкурса за Вторичен градски център в София, м. Кърво, 2009 г. Ил (Dominique Perrault Architecture, 2009).....	18
Фигура 8 Бул. "Христо Ботев" и бул. "Мария Луиза" са сред загубващите пространствените си качества и деградиращи исторически градски части, населявани все повече с хора от маргинални групи (Google Street, 2018)	23
Фигура 9 Незаконно застрояване на територията на Западен парк, София (Google Maps, 2018).....	23
Фигура 10 Лион. Обновяване на градската централна част – нови пешеходни зони, паркиране под площадите. След 1995 г. са осигурени нови 3000 паркоместа и 1000 са били премахнати от улиците. (Google Maps, 2018)	30
Фигура 11 Маастрихт. Проектът за тунела ("De Geusselt") и развитието на недвижимите имоти в непосредствена близост. Ил. (Maastricht, 2017).....	31
Фигура 12 Маастрихт. Схема на подземните паркинги в централната част и в зоната на централната пешеходна част. 2006 г. – 7600 паркоместа в центъра; 3150 места в гаражи (Google Maps, 2018)	32

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Фигура 13 Маастрихт. Отделяне на пешеходната зона със смарт устройства, които позволяват преминаването на превозни средства на публичния транспорт и зареждане. Фото: Личен архив.....	33
Фигура 14 Хамбург днес и след 20 години - град без коли. Ил. (Hamburg, 2011).....	34
Фигура 15 Пешеходна зона Маастрихт – предоставя възможности за магазини, кафенета в жилищни сгради, разходки или просто шляене. Фото: Личен архив;.....	35
Фигура 16 Маастрихт. Музей и оживено посещавано място – книжарница в религиозна сграда, културна ценност. Фотоси: Личен архив.....	36
Фигура 17 Музей Гугенхайм, Билбао, Баския, Испания. Фото: Личен архив.	37
Фигура 18 Проект за бул. “Евл. Георгиев” на екип с ръководител арх. Ст. Добрев (арх. Ст. Добрев, 2015)	38
Фигура 19 Проект за зона "Граф Игнатиев". Авторски екип "АДА". Площад ,Гарибалди (А.Д.А, 2018)	38
Фигура 20 Конкурсен проект за центъра на гр. Пловдив. 1-во място. FORA - Fagulha, Oliveira, Ruivo Arquitectos, Португалия. 2014 Ил. (FORA, 2014)	39
Фигура 21 Обновяване на историческия център на Белград. Заха Хадид архитекти. Ил.: (Karissa Rosenfield, , 2013)	41
Фигура 22 Хдсн Ярдс, Ню Йорк Сити (Dima Stouhi,, 2019)	42
Фигура 23 "Sofia Square" 4 високи сгради с лагуна (Garanti Koza, 2017) ..	43
Фигура 24 Markthal Rotterdam / MVRDV (MVRDV, 2018)	44

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
 Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Библиография

Sergi Godia, Ana Molino architects . 2016. Raised Gardens of Sants in Barcelona / Sergi Godia + Ana Molino architects. [Онлайн] 14 Декември 2016 г. [Цитирано: 1 Ноември 2018 г.] <https://www.archdaily.com/801120/raised-gardens-of-sants-in-barcelona-sergi-godia-plus-ana-molino-architects>.

(ЕСТР), European Council of Town Planners. 2003. *The New Charter of Athens 2003: The European Council of Town Planners' Vision for Cities in the 21st century*. Firenze : неизв., 2003 г.

17th EPA Congress and PARKEN. International congress and trade exhibition on planning, construction and operation of on- and off-street parking, Berlin, 23-25 September, 2015. Analysis 2015.

A&A Architects. 2016. Sky Fort - бъдещата най-висока сграда в България. *CityBuild*. [Онлайн] 31 Август 2016 г. [Цитирано: 5 Август 2018 г.] <http://citybuild.bg/news/bydeshtata-visoka-sgrada-bylgariia/32693>.

Alexander, Christopher. 1965. *The City is not a Tree*. 1965 г. Architectural Forum , Том Vol. 122, No 1.

Baldwin, Eric. 2018. UNStudio Named Winner of Landmark Melbourne Skyscraper Competition . *Archdaily*. 15 August 2018 г.

Bannerman, Laurence. 2009. Urban Dynamics, Public Opinion & Parking. [Онлайн] Септември 2009 г. [Цитирано: 2 Декември 2017 г.] 14th European Parking Association (EPA) Congress, Vienna, 23th-25th Sept..
http://parkonet.com/wp-content/uploads/2009/09/Pres_2_2_Bannermann_e.pdf.

Baumgard, Josh. 2017. Miami's One Thousand Museum by Zaha Hadid to be featured in documentary. *Curbed*. [Онлайн] 2 Май 2017 г. [Цитирано: 17 Януари 2018 г.] <https://miami.curbed.com/2017/5/2/15514914/miami-one-thousand-museum-zaha-hadid-documentary>.

BD Arch . 2019. New Canon – мултифункционален комплекс с първи открит мол в България. <https://gradat.bg/>. [Онлайн] 3 Май 2019 г. <https://gradat.bg/sgradi/new-canon-multifunkcionalen-kompleks-s-prvi-otkrit-mol-v-blgariya>.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Beshouri, Paul. 2015. Heavily Damaged Stott Skyscraper Scooped Up By Gilbert. *Curbed*. [Online] Май 18, 2015. [Cited: Април 5, 2018.] <https://detroit.curbed.com/2015/5/18/9959834/heavily-damaged-stott-skyscraper-scooped-up-by-gilbert>.

Block, India. 2018. BIG, MAD, MVRDV and OMA on shortlist to design Australia's tallest building. *De Zeen*. 27 July 2018 r.

Boucheron, Robert. 2015. *Patrick Geddes: The Father of Modern Town Planning*. 2015 r.

Campbell, Scott. 1996. *Green cities, growing cities, just cities?: Urban planning and the Contradictions of Sustainable Development*. 1996 r. Том Summer 1996; 62, 3; .

Coop Himmelbl(l)au / Architectus. 2018. OMA, BIG, and UNStudio Among Prominent Firms to Reveal Visions for Landmark Melbourne Southbank. *ArchDaily*. [Online] Юли 27, 2018. [Cited: Август 20, 2018.] https://www.archdaily.com/899050/oma-big-and-unstudio-among-prominent-firms-to-reveal-visions-for-landmark-melbourne-southbank?ad_medium=gallery.

Corbusier (I), Le. 1967. *The Radiant City: Elements of a Doctrine of Urbanism to be Used as the Basis of Our Machine - Age Civilization*. New York : Orion Press, 1967. 067058858X 9780670588589.

Corbusier, Le. MoMA Books. Le Corbusier. An Atlas of Modern landscape. https://www.moma.org/momaorg/shared/pdfs/docs/publication_pdf/3180/LeCorbusier_PREVIEW2.pdf. [Онлайн]

David, Ponzini. 2016. *Introduction: crisis and renewal of contemporary urban planning*. 2016 r. Том Volume 24, 2016 - Issue 7.

De Loper, Groene. 2009. Maastricht A2 project. [Онлайн] 2009 r. [Цитирано: 5 Юни 2018 г.] <https://www.deskproto.com/gallery/a2maastricht.php>.

Dominique Perrault Architecture. 2009. Sofia City Centre Bulgaria : Architecture. *e-architect - Architecture News - Buildings*. [Онлайн] 2009 r. <https://www.e-architect.co.uk/bulgaria/sofia-city-centre>.

Fainstein, Susan S. 2016. Urban planning. *Encyclopedia Britannica*. [Онлайн] 2016 r. [Цитирано: 3 Август 2018 г.] <https://www.britannica.com/topic/urban-planning/Competing-models#ref910653>.

FORA - Fagulha, Oliveira, Ruivo Arquitectos. 2014. Пловдив, Площад централен - FORA. [Онлайн] 20 Юни 2014 г. [Цитирано: 18 Май 2017 г.] <https://web.archive.org/web/20160330153842/http://plovdivsquare.com/entries?id=84&language=BG>.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Foster + Partners. 2010. First look at Foster + Partners' Stockholm development. *The Architects Journal* . [Онлайн] 26 Януари 2010 г. [Цитирано: 5 Декември 2017 г.] <https://www.architectsjournal.co.uk/home/first-look-at-foster-partners-stockholm-development/5213361.article>.

Garanti Koza. 2017. Sofia Square; Garanti Koza. *Garanti Koza. Building Dreams, Building Futures*. [Онлайн] Октомври 2017 г. <https://www.garantikoza.com/project/sofia-square/?lang=en>.

Geddes, Patrick. 1915. *Design and Planning for People in Place: Sir Patrick Geddes (1854–1932) and the Emergence of Ecological Planning, Ecological Design, and Bioregionalism*. 1915 г.

Gehl, Jan. 2016. *Градове за хората*. София : Жанст-45, 2016. ISBN 9786191862696.

Google Earth Pro (1). 2017, Юни. София, кв. "Захарна фабрика", 42.430395 / 23.170879 / в. 824 м. [Онлайн] 2017, Юни г. [Цитирано: 13 Мапр 2018 г.] <http://www.google.com/earth/index.html>.

Google Earth Pro (2). 2015, Юни. *София, бул. "Княгиня Мария Луиза"*, 42.7015134/23.3228742. 2015, Юни г.

Google Earth Pro (3). 2017, Юни. *София, "Западен парк"*, 42.161805 / 23.161814 в. 715 м. 2017, Юни г.

Google Earth Pro. 2017, Юни. *София, "Западен парк"*, 42.415408 / 23.163339 в. 1.8 км. 2017, Юни г.

Google Earth Pro. 2015, Юни. *София, бул. "Христо Ботев"*, 42.7004296/23.3161978. София, България : Google Inc, 2015, Юни г.

Gruen, Victor. 1956. *Cityscape and Landscape*. <http://www.fortworthtexasarchives.org/digital/collection/p16084coll18/id/54/record/1>. [Онлайн] 1956 г.

Hamburg. 2011. Hamburg, Germany to Cover Expanded Highway with Public Park. *eCityFix | WRI Ross Center for Sustainable Cities*; online resource for the latest news and analysis on urban sustainability and development, from a global perspective. [Онлайн] 8 Декември 2011 г. <http://thecityfix.com/blog/hamburg-germany-to-cover-expanded-highway-with-public-park/>).

Hamilton Andy, Hongxia Wang, Ali Murat Tanyer, Yusuf Aravici, Xiaonan Zhang, Yondhui Song. 2005. URBAN INFORMATION MODEL FOR CITY PLANNING. <http://www.itcon.org/2005/06/> . [Онлайн] 2005 г. <http://www.itcon.org/2005/06/> .

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Handbook, Parcour. 2018. *Handbook of Effective Policy Delivery in Contractual Urban Regeneration.* 2018 г.

Handel Architects. 2018. New look at Essex Crossing's 26-story tower designed by Handel Architects. *Curbed*. [Онлайн] 3 Януари 2018 г. [Цитирано: 17 Януари 2018 г.] <https://ny.curbed.com/2018/1/3/16845076/essex-crossing-site-4-new-rendering>.

Herzog & de Meuron. 2016. Elbphilharmonie Hamburg / Herzog & de Meuron. *ArchDaily*. [Онлайн] 26 Декември 2016 г. [Цитирано: 5 Януари 2017 г.] <http://www.archdaily.com/802093/elbphilharmonie-hamburg-herzog-and-de-meuron>.

Heynen, Hilde. 1999. *Architecture and Modernity*. Massachusetts Institute of Technology. [Онлайн] 1999 г. [Цитирано: 16 Март 2017 г.] http://www.mom.arq.ufmg.br/mom/arq_interface/1a_aula/Architecture_and_Modernity_A_Critique.pdf. 0-262-08264-0.

Horelli, Liisa (editor), и др. 2013. *New Approaches to Urban Planning*. Liisa Horelli. Helsinki : Aalto University publication series School of Engineering, 2013. Том Aalto-ST 10. ISBN: 978-952-60-5191-8 (electronic).

Howard, Ebenezer. 1902. *Garden Cities of Tomorrow*. 1902.

Jacobs, Jane. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. [Онлайн] 1961 г. [Цитирано: 6 Ноември 2017 г.] https://www.buurtwijis.nl/sites/default/files/buurtwijis/bestanden/jane_jacobs_the_death_and_life_of_great_american.pdf.

Jencks, Charles. 1977. *The Language of Post-Modern Architecture*. 1977.

Karissa Rosenfield, . 2013. Zaha Hadid to Regenerate Historic Site in Belgrade. [Онлайн] 2013 г. [Цитирано: 13 June 2019 г.] <https://www.archdaily.com/315688/zaha-hadid-to-regenerate-historic-site-in-belgrade>.

Kinder, Peter D. 2016. Not in My Backyard Phenomenon. *Encyclopaedia Britannica*. [Онлайн] Encyclopaedia Britannica, Inc., 14 Юни 2016 г. [Цитирано: 6 Януари 2018 г.] <https://www.britannica.com/topic/Not-in-My-Backyard-Phenomenon>.

King, John. 2017. A new vision for the development of Hunters Point Naval Shipyard. *San Francisco Chronicle* . [Онлайн] 14 Декември 2017 г. [Цитирано: 7 Юни 2018 г.] <https://www.sfchronicle.com/bayarea/place/article/A-new-vision-for-the-development-of-Hunters-Point-12428925.php>.

Krier, Leon. 1980. *The Reconstruction of the European City*. Brussels : неизв., 1980 г. Léon Krier: Drawings, Archives d'Architecture Moderne.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Lazer Horse. 2014. Lyon's Festival Of Lights. [Онлайн] 7 Декември 2014 г. [Цитирано: 15 Ноември 2017 г.] <http://www.lazerhorse.org/wp-content/uploads/2014/12/Lyon-Festival-Of-Light-Main-Square.jpg> .

Le Corbusier. 1925. Plan Voisin, Paris, France, 1925. *Le Corbusier Foundation*. [Online] 1925. [Cited: Март 11, 2018.] <http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=6159&sysLanguage=en-en&itemPos=2&itemCount=2&sysParentName=Home&sysParentId=65>.

Lynch, Patrick (1). 2017. KPF One Bayfront Plaza to Share Title of Miami's Tallest Tower. *ArchDaily*. [Онлайн] 3 Март 2017 г. [Цитирано: 17 Януари 2018 г.] <https://www.archdaily.com/867130/kpfs-one-bayfront-plaza-to-share-title-of-miamis-tallest-tower>.

Lynch, Patrick (2). 2017. Structural Design of Zaha Hadid's 1000 Museum Revealed in CAD Drawings. *ArchDaily*. [Online] Ноември 7, 2017. [Cited: Януари 16, 2018.] <https://www.archdaily.com/883043/structural-design-of-zaha-hadids-1000-museum-revealed-in-cad-drawings>.

Lynch, Patrick. 2017. Demolition is Underway on Alison and Peter Smithson's Robin Hood Gardens in London . [Онлайн] 2017 г. <https://www.archdaily.com/878674/demolition-is-underway-on-alison-and-peter-smithsons-robin-hood-gardens-in-london>.

MAD + Elenberg Fraser. 2018. UNStudio Named Winner of Landmark Melbourne Skyscraper Competition. *ArchDaily*. [Онлайн] 15 Август 2018 г. [Цитирано: 2015 Август 2018 г.] https://www.archdaily.com/900217/unstudio-named-winner-landmark-melbourne-southbank-project?ad_medium=gallery.

MAD Architects. 2009. Urban Forest / MAD Architects. *ArchDaily*. [Online] Декември 5, 2009. [Cited: Август 20, 2018.] <https://www.archdaily.com/42968/urban-forest-mad-architects/urban03-2>.

Martin-D1. 2014. Marktplatz (Karlsruhe). *Wikipedia*. [Онлайн] 19 Май 2014 г. [Цитирано: 14 Септември 2018 г.] [https://de.wikipedia.org/wiki/Marktplatz_\(Karlsruhe\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Marktplatz_(Karlsruhe)) .

Marylene Montavon, Koen Steemers, Raphael Compagnon, Vicky Cheng . 2006. La Ville Radieuse by Le Corbusier, once again a case study. [Онлайн] 2006 г. [Цитирано: 2 Април 2017 г.] https://www.researchgate.net/publication/37434408_La_Ville_Radieuse_by_Le_Corbusier_once_again_a_case_study?enrichId=rgreq-

Mo, Åsmund Holien. 2019. What happened when Oslo decided to make its downtown basically car-free? [Онлайн] 24 January 2019 г.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

<https://www.fastcompany.com/90294948/what-happened-when-oslo-decided-to-make-its-downtown-basically-car-free>.

MVRDV (1). 2017. SEOULLO Skygarden / MVRDV. *ArchDaily*. [Онлайн] 27 Октомври 2017 г. [Цитирано: 17 Януари 2018 г.] <https://www.archdaily.com/882382/seoullo-skygarden-mvrdv>.

MVRDV. 2018. Markthal Rotterdam / MVRDV. <https://www.archdaily.com>. [Онлайн] Април 2018 г. <https://www.archdaily.com/553933/markthal-rotterdam-mvrdv>.

news-bulgaria.info. 2016. Регионални профили: показатели за развитие. Институтът за пазарна икономика. [Онлайн] 1 Декември 2016 г. [Цитирано: 23 Януари 2017 г.] <http://www.news-bulgaria.info/biznes/ikonomika/40-ot-bvp-se-proizvezhda-v-sofiya-ostanalite-oblasti-izostavat>.

Norman Foster. 2009.

<https://web.archive.org/web/20120313020833/http://arhitektura.bg/blog/?p=1035>. *arhitektura.bg*. [Онлайн] 5 Май 2009 г. [Цитирано: 16 Декември 2017 г.] <https://web.archive.org/web/20120313020833/http://arhitektura.bg/blog/?p=1035>.

OECD. 2007. What Policies for Globalising Cities? RETHINKING THE URBAN POLICY AGENDA. [Онлайн] 30 Март 2007 г. [Цитирано: 23 Януари 2017 г.] <http://www1.oecd.org/gov/regional-policy/49680222.pdf>.

Packard Plant Project. 2018. The Packard Plant. *The Packard Plant*. [Online] Февруари 6, 2018. [Cited: Март 5, 2018.] <http://packardplantproject.com/>.

Pawlikowska-Piechotka Anna, Piechotka Maciej. 2012. Urban sustainable dev and green agenda perspective (case study in Warsaw). 2012 г.

Rogers Stirk Harbour + Partners. 2017. 3 World Trade Center. *The Skyscraper Center*. [Онлайн] 1 Август 2017 г. [Цитирано: 5 Септември 2018 г.] <http://www.skyscrapercenter.com/building/3-world-trade-center/273>.

Shoparc and Ssearch. 2015. ESSEX CROSSING. *AZA INT Corporation*. [Online] 2015. [Cited: Януари 15, 2018.] <https://www.aza-int.com/project/essexcrossing/>.

Sisson, Patrick. 2018. 10 developments set to reshape U.S. cities in 2018. *Curbed*. [Онлайн] 11 Януари 2018 г. [Цитирано: 2 Март 2018 г.] <https://www.curbed.com/2018/1/11/16879676/2018-real-estate-megaprojects-developments-hudson-yards>.

SMARCK studio. 2014. Пловдив, Площад централен - SMARCK studio. [Онлайн] 20 Юни 2014 г.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

<https://web.archive.org/web/20161031221742/http://plovdivsquare.com/entries.php?id=28>.

Snøhetta. 2000. Norwegian National Opera and Ballet. *Norwegian National Opera and Ballet*. [Онлайн] 2000 г. [Цитирано: 25 Август 2017 г.] <https://snohetta.com/project/42-norwegian-national-opera-and-ballet>.

Stockholms, Stadt. 2018. New Slussen. New places to meet | More space for pedestrians, cyclists and public transport | Safe drinking water. www.stockholm.se/slussen. [Онлайн] 17 August 2018 г. https://växer.stockholm/globalassets/projekt/sodermalm-sdo/sodermalm/slussen/webbplats/new_slussen_english_webb.pdf.

TVK. 2014. Place de la République. [Онлайн] 20 Януари 2014 г. [Цитирано: 6 Януари 2018 г.] <http://www.landezine.com/index.php/2014/01/place-de-la-republique/>.

UNStudio and Cox Architecture. 2018. UNStudio Named Winner of Landmark Melbourne Skyscraper Competition . *ArchDaily*. [Онлайн] 15 Август 2018 г. [Цитирано: 5 Септември 2018 г.] <https://www.archdaily.com/900217/unstudio-named-winner-landmark-melbourne-southbank-project/5b743c09f197cc47f600006c-unstudio-named-winner-landmark-melbourne-southbank-project-imag>.

Veit Eckelt, Sigmund Eckelt, Philipp Mecke, Ana Fillipovic. 2014. Пловдив, Площад централен - Veit Eckelt, Sigmund Eckelt, Philipp Mecke, Ana Fillipovic. [Онлайн] 20 Юни 2014 г. <https://web.archive.org/web/20180818061100/http://plovdivsquare.com/entries.php?id=96>.

WhATA (1). 2009. Правителственият център — дантели от Заха Хадид, еко от Фостър и планина от Перо. [Онлайн] 1 Май 2009 г. [Цитирано: 17 August 2018 г.] <http://whata.org/blog/pravitelstveniyat-tsentsent%D0%B0r-zaha-hadid-foster-perrault>.

WhATA. 2009. WhAT Assosiation Blog. *Sofia New City Centre—Zaha Makes Laces, Foster Is Eco, Perrault Makes a Mountain*. [Онлайн] 6 May 2009 г. [Цитирано: 17 August 2018 г.] <http://whata.org/blog-en/sofia-new-city-centre-zaha-hadid-foster-perrault>.

Zaha Hadid Architects (1). 2018. Zaha Hadid Architects Unveil Mixed-Use Public Square Scheme for Vauxhall Cross Island in London. <https://www.archdaily.com>. [Онлайн] 19 Януари 2018 г. [Цитирано: 13 Юни 2019 г.] <https://www.archdaily.com/887414/zaha-hadid-architects-unveil-mixed-use-public-square-scheme-for-vauxhall-cross-island-in-london>.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Zaha Hadid Architects. 2009. Правителственият център — дантели от Заха Хадид, еко от Фостър и планина от Перо. *WhATA*. [Онлайн] 1 Май 2009 г. [Цитирано: 15 Януари 2018 г.] <http://whata.org/blog/pravitelstveniyat-tsent%D0%B0r-zaha-hadid-foster-perrault>.

A&A Архитекти. 2019. Най-големите сгради в София през 2018 г. <https://www.capital.bg/biznes/imoti/>. [Онлайн] 4 Януари 2019 г. https://www.capital.bg/biznes/imoti/2019/01/04/3369414_2018_godinata_na_ji_lishtnoto_stroitelstvo/.

Аврамов, Иван. 1987. *Съвременното градоустройство в България*. 1987.

арх. Ст. Добрев. 2015. СТАНОВИЩЕ ПО ПРОЕКТИТЕ ЗА ЦЕНТРАЛНА ГРАДСКА ЧАСТ В СОФИЯ. [Онлайн] 26 Март 2015 г.

[http://obshtestven.blog.bg/photos/143809/original/Untitled-1\(9\).png](http://obshtestven.blog.bg/photos/143809/original/Untitled-1(9).png).

Архив - Стефан Станев.

Булев, Тодор. 1982. *Естетически проблеми на съвременния град*. 1982.

Велев, Пенчо. 1979. *Пешеходни пространства в градските центрове*. 1979.

Визия за София. 2018. Визия за София. Стъпка 2: По направление ГРАДСКА СРЕДА“. *София*. [Онлайн] Януари 2018 г. [Цитирано: 11 Февруари 2018 г.] https://vizia.sofia.bg/wp-content/uploads/2018/01/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4_%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0.pdf ..

Галена Г. 2016, Юни. Galena's corner; "Къщата с ягодите", ул. "Сан Стефано". [Онлайн] 2016, Юни г. [Цитирано: 27 Февруари 2018 г.] http://galenascorner.blogspot.bg/2016/06/blog-post_28.html.

Ганчев, Христо. 1984. *София – улици и площади. Планово и обемно-пространствено проучване*. 1984.

Геел, Ян. 2016. Човек за човека е най-великата радост. *Градове за хората*. неизв. : Жанет-45, 2016, стр. 276.

Генчев, Христо. 2009. За кого се подготвя операцията ВГЦентър? *Вестник Култура*. [Онлайн] 15 Май 2009 г. [Цитирано: 17 August 2018 г.] <http://newspaper.kultura.bg/bg/article/view/15638>.

Глухаров, Иван (1). 1978. Съвременни проблеми на малките градове. *Архитектура*. 1978 г., 7-8.

Глухаров, Иван. 1988. Съвременни проблеми и тенденции на градоустройството в НР България. *КНИПИИТУГА*. 1988 г.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров

Градът, Строителство. 2009. Проектите за вторичен център на София отвъд архитектурния образ. *PDS: проекти и компании*. [Онлайн] 8 Юни 2009 г.

https://gradat.bg/seccitycenter/2009/06/08/732253_proektite_za_vtorichen_centur_na_sofia_otvud/?ref=miniurl.

Димитров, Стефчо. 1996. *Съвременни градоустройствени постановки*. неизв. : УАСГ, 1996.

Западното направление на Софийския център. Впечатления от проведения през 2001 г. конкурс. **Еврев, Петко. 2001.** 3, 2001 г., Архитектура.

Изменение на общ устройствен план - окончателен проект решение 960 на Министерски съвет, СО. 2009. <https://www.sofia-agk.com/Pages/Render/797>. Столична община. Направление "Архитектура и градоустройство". [Онлайн] 2009 г.

Институт за исторически изследвания при БАН. 2011. България - историческа памет и национална идентичност. *България - историческа памет и национална идентичност*. [Онлайн] 7 Юни 2011 г. [Цитирано: 5 Май 2018 г.] <http://portal.ihist.bas.bg/pics/objects/1328.jpg>. 6.

Каменов, Никола. 1965. *Градоустройствени проблеми на центровете на големите градове в България*. неизв. : НИГА, БАН, 1965.

Канна, Параг. 2016. *Как мегаградовете променят картата на света TED*. 2016 г.

Личен архив - Петър Петров.

Никонсулт ЕООД . 2013. Конкурс за: Централна градска част на гр.София – Зона 3 – 11.2013г. *Архитектурно бюро Никонсулт* . [Онлайн] Ноември 2013 г. [Цитирано: 15 Януари 2018 г.] <http://www.niconsult-bg.com/project/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81-%D0%B7%D0%B0-2/> .

Новият генерален план на София. Синтез на прогнозните проучвания за социално-икономическо и пространствено развитие на София. **Виделов, Митьо. 2000.** 4-5, 2000 г., Архитектура кн. 4,5.

София за нас. 2011, Април. София, ул. "Шипка", къщата на арх. Фингов. [Онлайн] 2011, Април г. [Цитирано: 27 Февруари 2018 г.] <http://sofiazanas.blogspot.bg/2011/04/blog-post.html>.

Станев, Стефан. 1972. *Черноморските курортни комплекси: Основни градоустройствени проблеми*. 1972.

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеню Столаров

Стара София (1). 2010. Улица "Търговска". *Стара София*. [Онлайн] 6 Септември 2010 г. [Цитирано: 2 Декември 2018 г.] <http://stara-sofia.com/targovska.html>.

Стара София. 2015. София преди и сега: Пресечката на улиците "Дондуков" и "Търговска" (днес Министерски съвет). *Блог Стара София*. [Онлайн] 17 Октомври 2015 г. [Цитирано: 5 Май 2018 г.] http://stara-sofia.blogspot.com/2015/10/blog-post_28.html.

Стефан Станев, Н. Каменов, Л. Рускова. 1973. *Перспективи на градските центрове в България*. София : БАН, 1973.

Столаров, Пеньо. 2014. *Сгради и обществени пространства*. София : НБУ, 2014. ISBN 9789545358142.

Строителство Градът. 2009. Проектите за вторичен център на София отвъд архитектурния образ. [Онлайн] 8 June 2009 г. [Цитирано: 17 August 2018 г.] https://gradat.bg/seccitycenter/2009/06/08/732253_proektite_za_vtorichen_centur_na_sofiia_otvud/?ref=miniurl.

Тонев Л., Ст. Станев. 1976. *Селищата в България до 2000 година: Съвременни и бъдещи форми*. 1976.

Чолаков, Виктор. 2009. Сър Норман Фостър: Зелена София! [Онлайн] 5 Май 2009 г. [Цитирано: 17 August 2018 г.] <http://arhitektura.bg/blog/?p=1035>.

Докторският труд съдържа 137 страници; 115 фигури; библиография – 107 източника

РЕКОНСТРУКЦИЯ И ОБНОВЯВАНЕ НА СГРАДИ И ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА

Докторска теза. Арх. Петър Петров f47085
Научен ръководител - проф. д-р инж. арх. Пеньо Столаров